

**Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie,
gemeente Menterwolde**

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Menterwolde
plaats:	Borgercompagnie
toponiem:	Borgercompagniesterweg 41
bevoegd gezag:	gemeente Menterwolde
opdrachtgever:	DLV Advies
centrumcoördinaten:	250.246/572.824
kaartblad:	12F
onderzoeksnummer:	3988688100
beheer documentatie:	Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gemeente Menterwolde en E-depot
uitvoerder:	Libau
rapport:	16-24
auteur:	B. Danhof
autorisatie:	N. van der Mei
telefoon:	050-3126545
e-mail:	archeologie@libau.nl

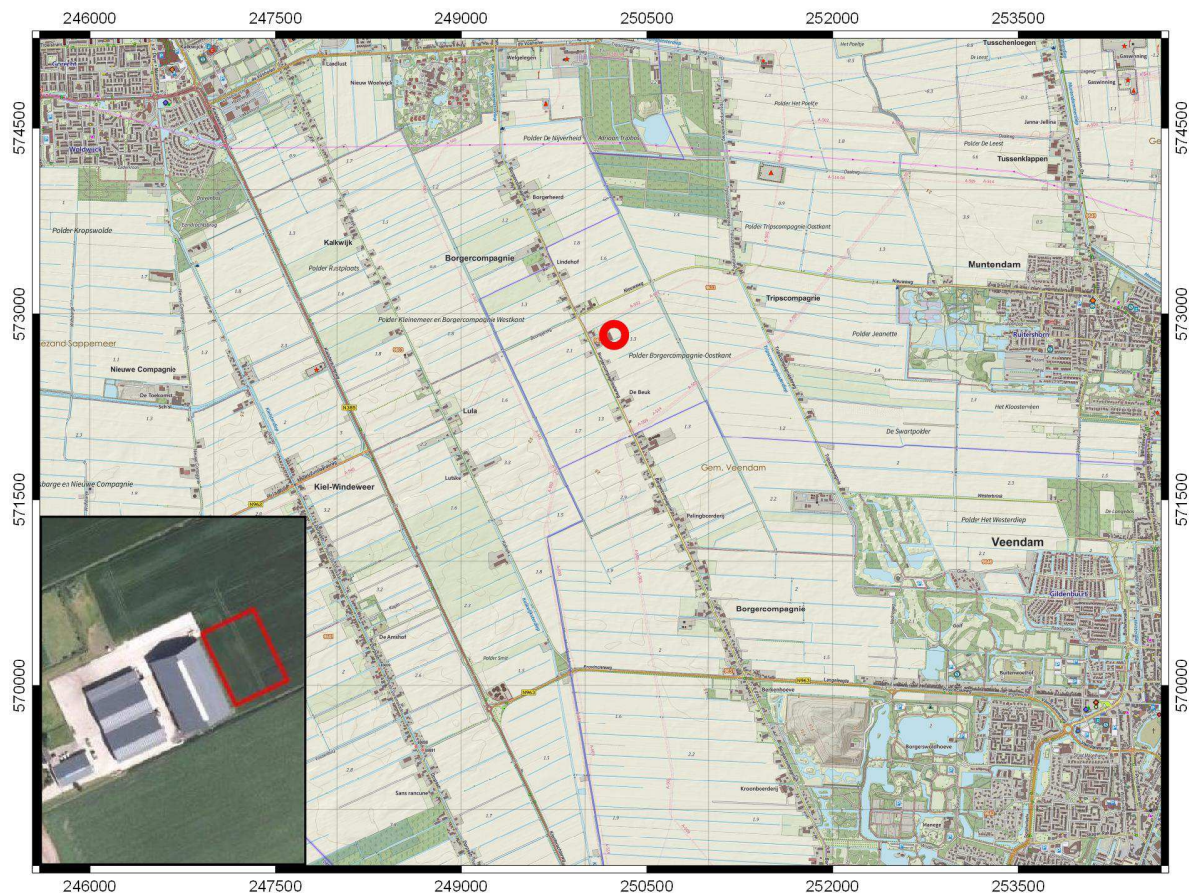

Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie (gemeente Menterwolde)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Aanleiding

In opdracht van DLV Advies, vertegenwoordigd door de heer I. Boersma, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie (zie figuur 1). Het planvoornemen behelst de nieuwbouw van een aardappelbewaring (circa 2700 m²). De beoogde schuur zal worden voorzien van een ventilatiekelder. De bodemingrepen zullen vanwege de onderkeldering tot circa 1 meter beneden het maaiveld reiken. Het gebied waar de ingrepen zijn beoogd, wordt in dit bureauonderzoek verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: De ligging van het plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie is globaal aangegeven met een rode cirkel (Opentopo). In de inzet is een recente luchtfoto van het plangebied weergegeven waarop het plangebied is aangegeven met een rood kader.

Landschappelijke en aardkundige informatie

Het plangebied ligt ten noorden van Borgercompagnie aan de Borgercompagniesterweg, in het zuidwesten van de gemeente Menterwolde. Dit gebied maakt deel uit van de Oude Veenkoloniën (Schroor & Meijering, 2007). Het veengebied in deze omgeving is na afloop van de ijstijd geleidelijk ontstaan. Aanvankelijk was hier een (relatief) reliëfrijk zandlandschap aanwezig waarvan de hogere gronden geschikt waren voor bewoning. De voor bewoning geschikte gronden komen vaak overeen met zandgronden waarin zich een podzolbodem ontwikkeld heeft. Door zeespiegelstijging, een toename in neerslag en een verslechterde afwatering vernatte het landschap waardoor veengroei kon ontstaan. De veengroei begon in de lagere en nattere delen van de omgeving. In de loop van het neolithicum breidde het veengebied zich meer en meer uit. Vanaf de bronstijd, of mogelijk al eerder, moeten

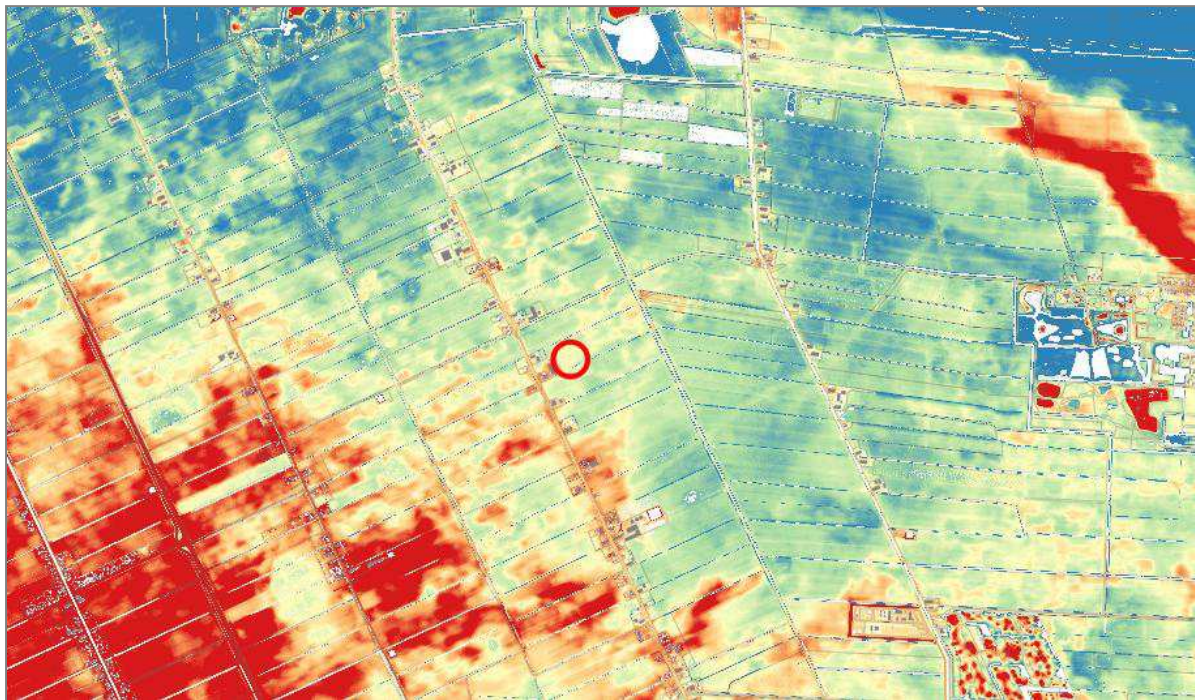

vernatting en veengroei de bewoningsmogelijkheden in de (wijde) omgeving van het plangebied bemoeilijkt en uiteindelijk onmogelijk hebben gemaakt.

Vanaf de middeleeuwen werd in de wijdere omgeving van het plangebied begonnen met kleinschalige veenontginningen. In de loop van de 17de eeuw begonnen de systematische veenontginningen van het hoogveengebied in deze omgeving en werd de veenkolonie Borgercompagnie gesticht (zie bijvoorbeeld Schroor & Meijering, 2007). Borgercompagnie is een langgerekt lintdorp dat langs het Borgercompagniesterdiep ontstond. Borgercompagnie werd in 1647 gesticht door tien burgers uit de stad Groningen. Het lintdorp ligt in de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Veendam. Door de veenontginningen ligt het prehistorische maaiveld nu weer aan de oppervlakte, of is nog net bedekt met een dunne laag restveen.

Volgens de fysisch geografische kaart ligt het plangebied op een vergraven veenkoloniale ontginningsvlakte met een 15-40 cm dikke laag restveen (code oOv4; zie bijlage *Fysisch geografische kaart*). De bodemkaart laat zien dat in het plangebied moerige podzolgronden met een veenkoloniaal dek en een moerige tussenlaag aanwezig zijn (code iWp; zie bijlage *Bodemkaart*). In de nabije omgeving komen veldpodzolgronden voor (code Hn21). Podzolgronden lagen in de prehistorie aanvankelijk aan het maaiveld. De ontwatering van deze bodems was goed, waardoor zij geschikt waren voor bewoning.

Op een uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het plangebied in een reliëfrij gebied ligt (zie figuur 2, bijlage *Hoogtekaart* en bijlage *Hoogtekaart detail*). Vooral op de detail hoogtekaart is het microreliëf rondom het plangebied goed zichtbaar. Gezien de hogere ligging van het plangebied is het mogelijk dat op deze locatie bewoningsresten uit de steentijd aanwezig zijn.

Figuur 2: Hoogteverschillen in en rondom het plangebied (www.ahn.nl). De rode, oranje en gele tinten op de kaart geven de relatief hoge delen van het landschap aan; de groene en blauwe tinten de relatief lage delen. De ligging van het plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie is aangegeven met een rode cirkel.

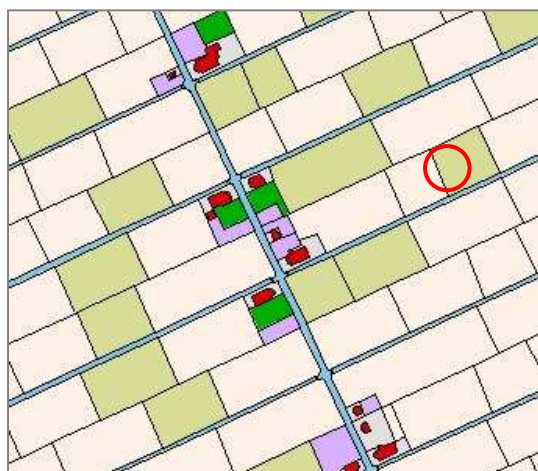
Archeologische informatie

Het plangebied is niet geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (zie bijlage *Kaart archeologie*). Ook zijn in het plangebied geen archeologische waarnemingen gedaan (geen waarnemingen geregistreerd in de archeologische database Archis). In de directe omgeving van het plangebied liggen meerdere AMK-terreinen. Alle AMK-terreinen (AMK terreinen 14729-14731, AMK-terreinen 7853-7855, AMK-terreinen 14708-14710, AMK-terrein 14703 en AMK-terrein 14705) die op de *Kaart archeologie* staan weergegeven en die in de omgeving van het plangebied liggen, hebben betrekking op bewoningsresten uit het mesolithicum (8800-4900 v. Chr.). Ook de waarnemingen die in de nabijheid van het plangebied zijn gedaan betreffen bewoningsresten uit het Mesolithicum.

Historische geografie

De Kadastrale Minuut uit circa 1830 laat zien dat aan het begin van de 19de eeuw geen bebouwing aanwezig was binnen het plangebied (zie figuur 3). Het plangebied lag ten oosten van het Borgercompagniesterdiep dat in 1647 werd gegraven. Het diep liep van Sappemeer naar het zuiden en stopt ter plaatse van de Woortmanslaan. Na de verving werd het diep slecht onderhouden en rond 1880 was het onbevaarbaar geworden. Het middendeel van het Borgercompagniesterdiep is in de jaren zeventig gedempt.

In het midden van de 19de eeuw en aan het begin van de 20ste eeuw is de situatie in het plangebied nog vergelijkbaar met die op de kadastrale minuut, zo blijkt uit de Topografisch Militaire Kaart van 1864 (HisGis; zie figuur 4) en de Bonnekaart uit 1925 (Kademo). Een recente topografische kaart laat zien dat het plangebied tot op heden onbebouwd is gebleven.

Figuur 3: Borgercompagniesterweg 41 en omgeving in circa 1830 (HisGis). Het plangebied is globaal aangegeven met een rode cirkel.

Figuur 4: Borgercompagniesterweg 41 en omgeving in 1964 (HisGIS). Het plangebied is globaal aangegeven met een rode cirkel.

Overweging en advies

Het plangebied ligt ten noorden van Borgercompagnie aan de Borgercompagniesterweg, in het zuidwesten van de gemeente Menterwolde. In het plangebied komen moerige podzolgronden voor. De podzolgronden bevinden zich in het plangebied volgens de bodemkaart onder een dunne laag restveen. Direct ten noordoosten van het plangebied komen veldpodzolgronden voor. De aanwezigheid van een podzolbodem duidt op goede ontwatering van het dekzand. Dergelijke droge bodems waren in de steentijd zeer geschikt voor bewoning. Dat de omgeving van het plangebied in de steentijd aantrekkelijk was voor bewoning wordt bevestigd door de aanwezigheid van meerdere steentijdvindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied (zie bijlage *Kaart archeologie*). Op een uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het plangebied in een reliëfrijk gebied ligt.

Libau adviseert daarom om voorafgaand aan de werkzaamheden een verkennend booronderzoek uit voeren binnen het plangebied. Dit booronderzoek dient te bestaan uit 6 boringen, verspreid uit te voeren binnen het plangebied. Dit booronderzoek heeft tot doel de bodemgaafheid in beeld te brengen en de aan- of afwezigheid van archeologische resten aan te tonen. Indien een intacte podzolbodem wordt aangetroffen kan direct een megaboring worden gezet. De hierbij opgeboorde grond wordt middels zeven (maaswijdte zeef 3 mm) onderzocht op het voorkomen van archeologische indicatoren zoals vuursteen, bewerkt natuursteen en houtskool. Op basis van de uitkomsten van het booronderzoek wordt vervolgens bepaald of, en zo ja, in welke vorm een vervolgonderzoek aan de orde is.

Bijlagen:

- Fysisch geografische kaart;
- Bodemkaart;
- Hoogtekaart;
- Hoogtekaart detail;
- Kaart archeologie.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

Archeologische Monumentenkaart.

Archis (Archeologisch Informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

BAG Viewer, Basisregistraties Adressen en Gebouwen (www.bagviewer.kadaster.nl).

Bing Maps (www.bing.com/maps) – recente luchtfoto's.

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi (red.), 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-Projekt Uitgevers, Groningen.

Cultuurhistorische Waardenkaart Groningen. Provincie Groningen 2004.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1855. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

HisGIS Groningen (www.hisgis.nl).

KadViewer (kadviewer.kademo.nl).

Schroor, M., 1996. *De Atlas der Provinciëlanden van Groningen (1722-1736)*. REGIO-Project Uitgevers, Groningen.

Schroor, M. 1997. *De Atlas der Stadslanden van Groningen (1724-1729)*. REGIO-Project Uitgevers / Rijksarchief Groningen.

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000*. Stiboka Wageningen.

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Archeologische periodes

paleolithicum

paleolithicum vroeg
paleolithicum midden
paleolithicum laat
 paleolithicum laat A
 paleolithicum laat B

tot 8800 v.Chr.

tot 300000 C14
300000 - 35000 C14
35000 C14 - 8800 v.Chr.
35000 - 18000 C14
18000 C14 - 8800 v.Chr.

mesolithicum

mesolithicum vroeg
mesolithicum midden
mesolithicum laat

8800 - 4900 v.Chr.

8800 - 7100 v.Chr.
7100 - 6450 v.Chr.
6450 - 4900 v.Chr.

neolithicum

neolithicum vroeg
 neolithicum vroeg A
 neolithicum vroeg B
neolithicum midden
 neolithicum midden A
 neolithicum midden B
neolithicum laat
 neolithicum laat A
 neolithicum laat B

5300 - 2000 v.Chr.

5300 - 4200 v.Chr.
5300 - 4900 v.Chr.
4900 - 4200 v.Chr.
4200 - 2850 v.Chr.
4200 - 3400 v.Chr.
3400 - 2850 v.Chr.
2850 - 2000 v.Chr.
2850 - 2450 v.Chr.
2450 - 2000 v.Chr.

bronstijd

bronstijd vroeg
bronstijd midden
 bronstijd midden A
 bronstijd midden B
bronstijd laat

2000 - 800 v.Chr.

2000 - 1800 v.Chr.
1800 - 1100 v.Chr.
1800 - 1500 v.Chr.
1500 - 1100 v.Chr.
1100 - 800 v.Chr.

ijzertijd

ijzertijd vroeg
ijzertijd midden
ijzertijd laat

800 - 12 v.Chr.

800 - 500 v.Chr.
500 - 250 v.Chr.
250 - 12 v.Chr.

Romeinse tijd

Romeinse tijd vroeg
 Romeinse tijd vroeg A
 Romeinse tijd vroeg B
Romeinse tijd midden
 Romeinse tijd midden A
 Romeinse tijd midden B
Romeinse tijd laat
 Romeinse tijd laat A
 Romeinse tijd laat B

12 v.Chr. - 450 n.Chr.

12 v.Chr. - 70 n.Chr.
12 v.Chr. - 25 n.Chr.
25 - 70 n.Chr.
70 - 270 n.Chr.
70 - 150 n.Chr.
150 - 270 n.Chr.
270 - 450 n.Chr.
270 - 350 n.Chr.
350 - 450 n.Chr.

middeleeuwen

middeleeuwen vroeg
 middeleeuwen vroeg A
 middeleeuwen vroeg B
 middeleeuwen vroeg C
 middeleeuwen vroeg D
middeleeuwen laat
 middeleeuwen laat A
 middeleeuwen laat B

450 - 1500 n.Chr.

450 - 1050 n.Chr.
450 - 525 n.Chr.
525 - 725 n.Chr.
725 - 900 n.Chr.
900 - 1050 n.Chr.
1050 - 1500 n.Chr.
1050 - 1250 n.Chr.
1250 - 1500 n.Chr.

nieuwe tijd

nieuwe tijd A
nieuwe tijd B
nieuwe tijd C

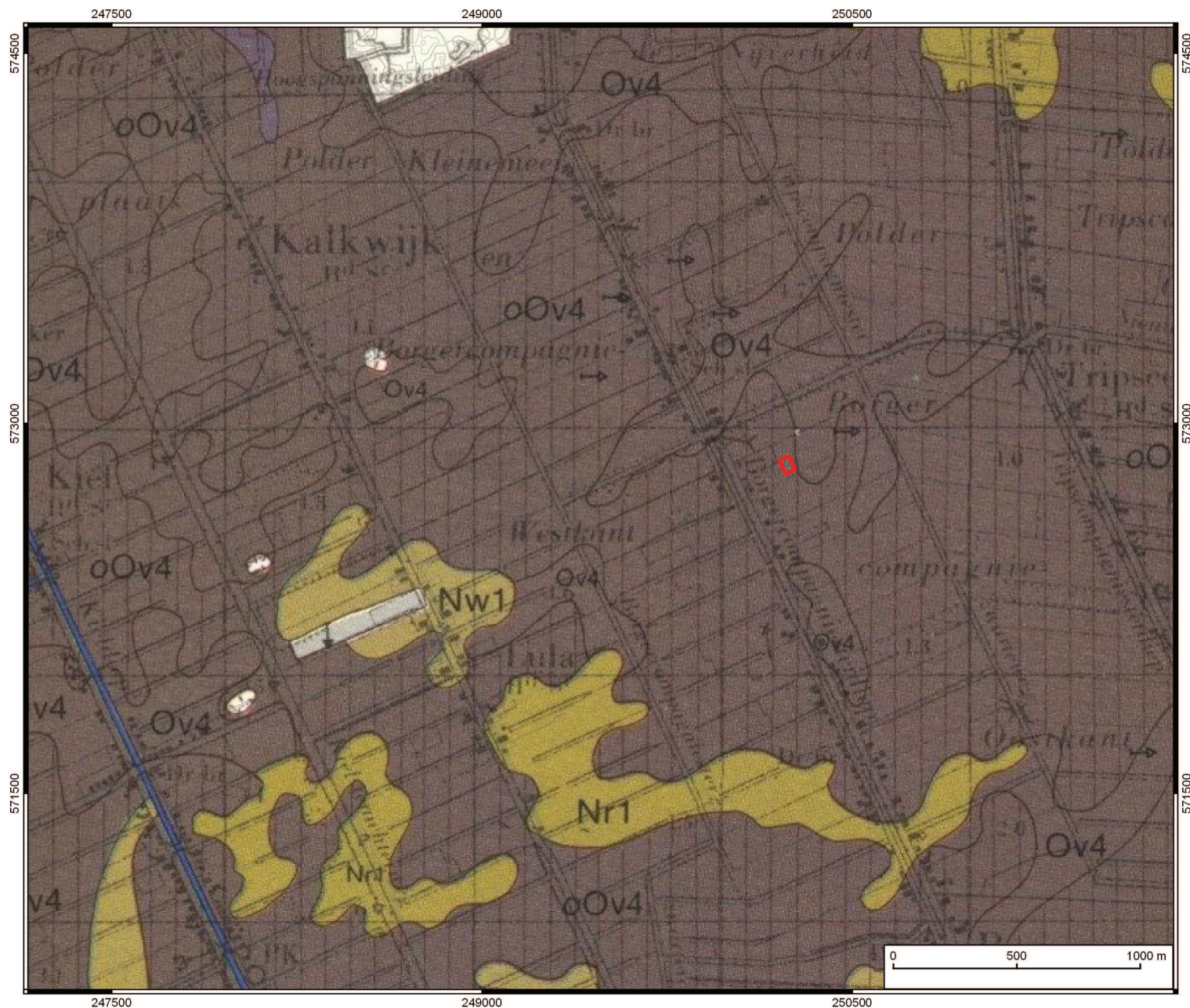
1500 - heden

1500 - 1650 n.Chr.
1650 - 1850 n.Chr.
1850 - heden

Fysisch geografische kaart

Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

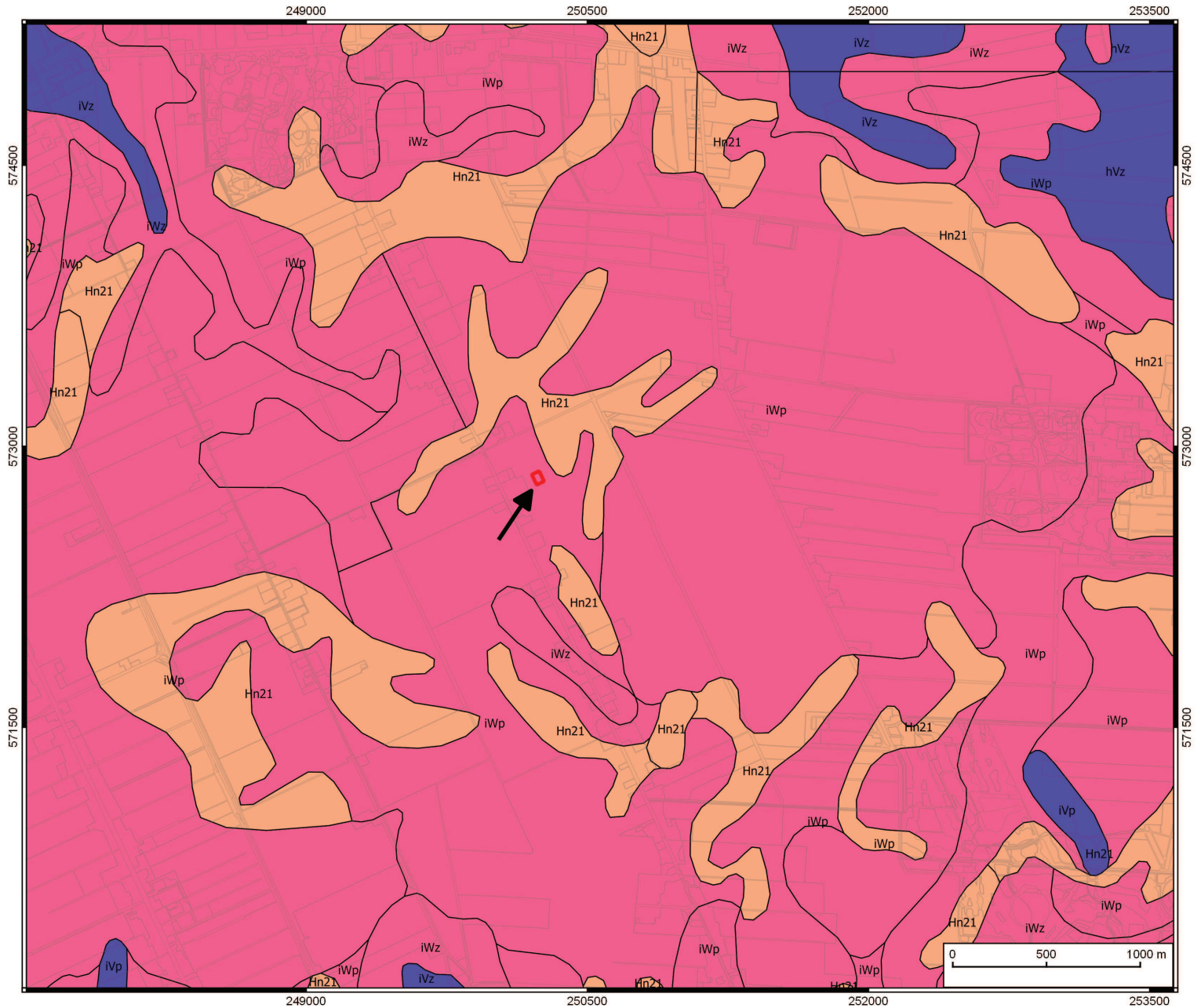
Legenda

- Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie
- Afgraving/ophoging/vergraving
- Bebouwde kom
- Nr1 - Dekzandrug
- Nv2 - Vlakke dekzandvlakte
- Nw1 - Dekzandwelling
- Ov2 - Ontgonnen veenvlakte > 40 cm veen
- Ov3 - Veenkoloniale ontginningsvlakte > 40 cm veen
- Ov4 - Veenkoloniale ontginningsvlakte zonder restveen
- o met restveen, 15-40 cm dik

Bodemkaart

Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

Legenda

Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

|g WATER

|h BEBOUW

Hn21: Veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand

hVz: Koopveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm

iVp: Veengronden met een veenkoloniaal dek op zand met humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm

iVz: Veengronden met een veenkoloniaal dek op zand zonder humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm

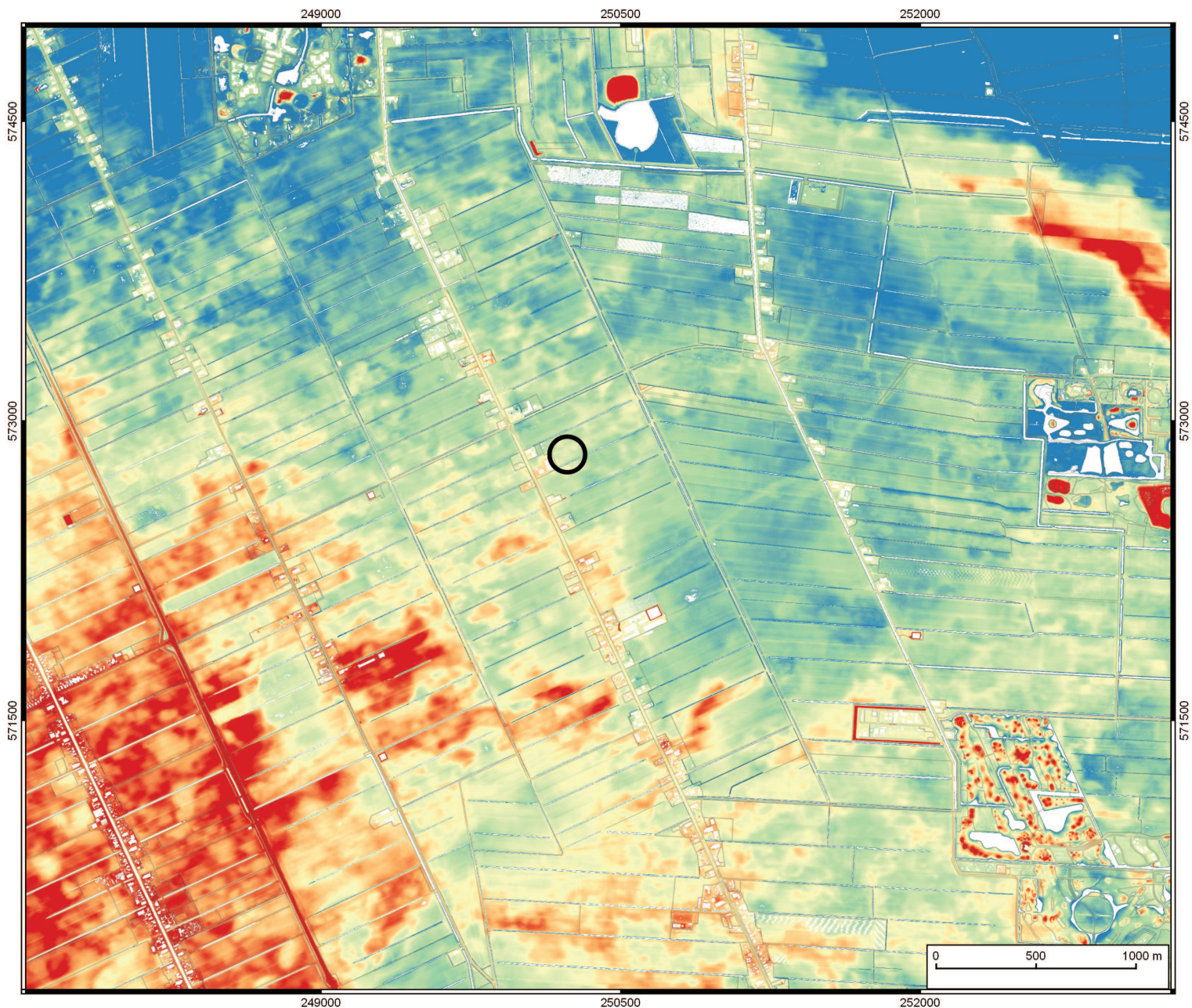
iWp: Moerige podzolgronden met een veenkoloniaal dek en een moerige tussenlaag

iWz: Moerige eerdgronden met een veenkoloniaal dek en een moerige tussenlaag op zand

Hoogtekaart

Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

Legenda

Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

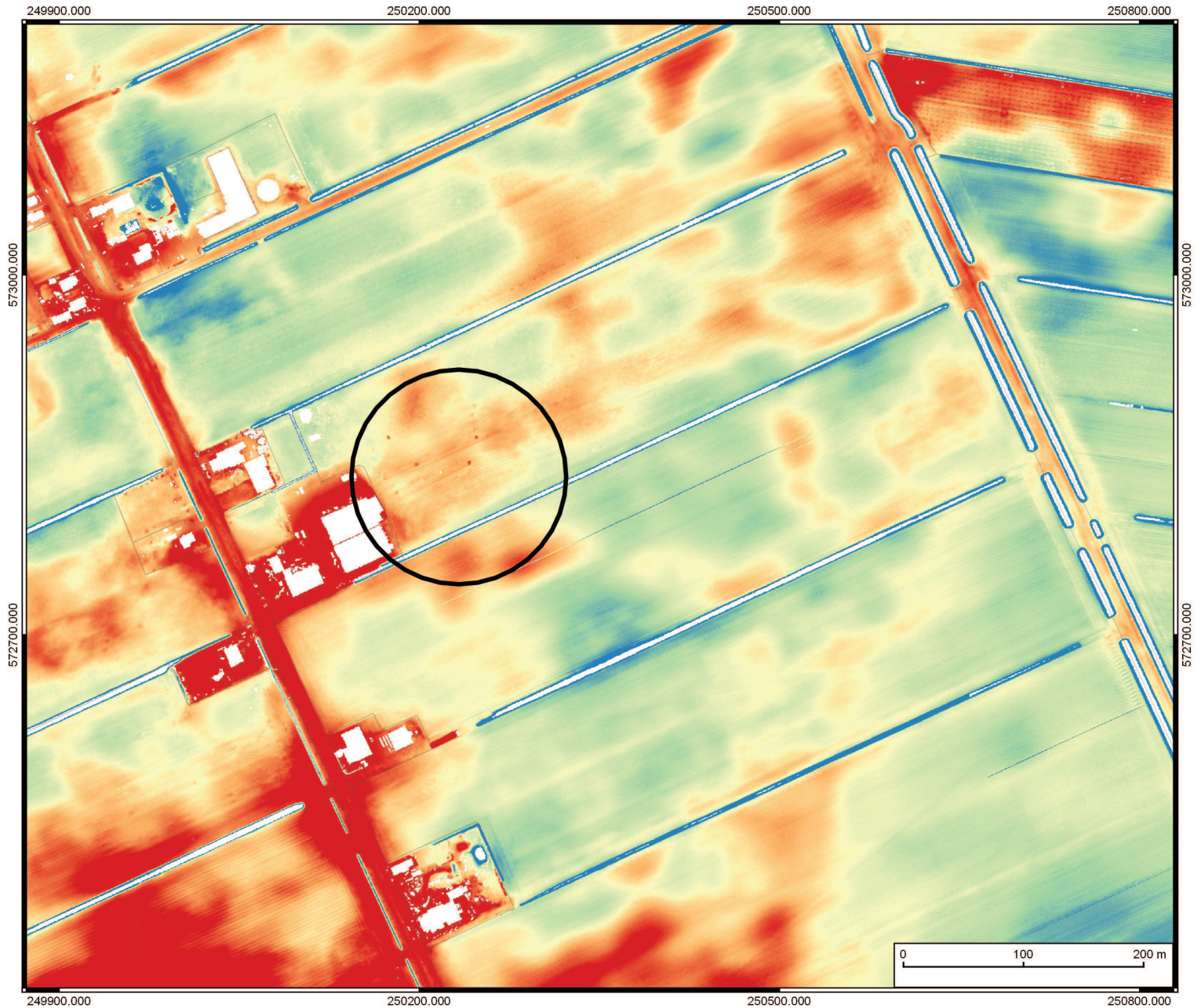
NAP hoogte in meters

- 0.5
- 0.4
- 1.3
- 2.2
- 3.0

AHN2-detailkaart

Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie

Legenda

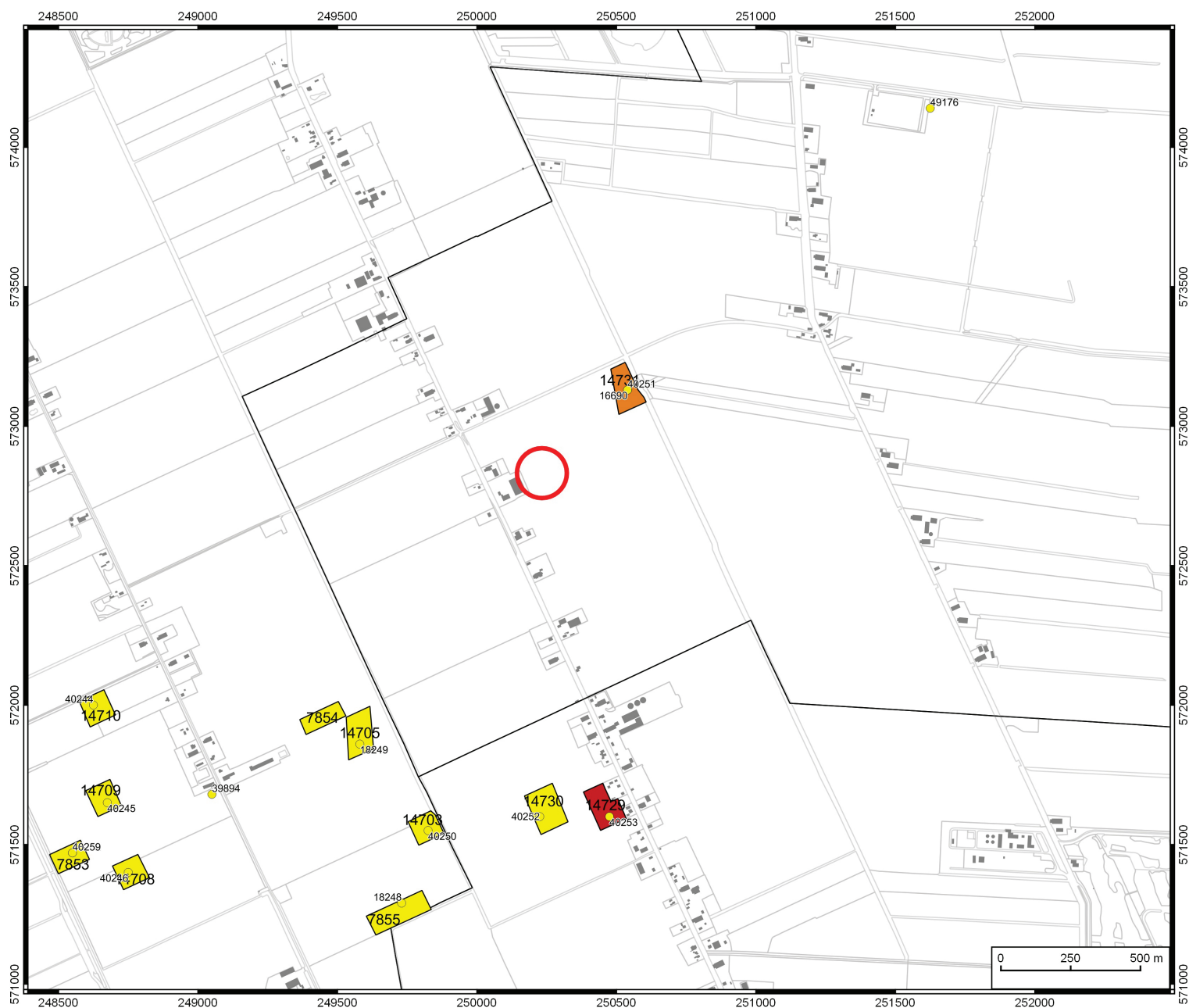
 Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie
NAP hoogte in meters

- 0.8
- 1.1
- 1.3
- 1.6
- 1.8

Kaart archeologie

Borgercompagniesterweg te Borgercompagnie

Legenda

- Plangebied Borgercompagniesterweg 41 te Borgercompagnie
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- Archeologische vondstmeldingen
- Archeologische waarnemingen

